

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

На седници одржаној дана 23. марта 2023. године Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **мрр Ненада Крчића** под насловом „**Језичко-стилске одлике критичко-полемичког дискурса у савременом српском језику (на материјалу филолошких текстова)**”, урађену под менторским руковођењем др **Јелене Јовановић Симић**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Рајна Драгићевић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српски језик

Датум избора у звање: 15. мај 2013.

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду – Филолошки факултет

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Јован Чудомировић

Звање: доцент

Ужа научна област: Српски језик

Датум избора у звање: 6. јул 2021.

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду – Филолошки факултет

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Бојана Милосављевић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српски језик

Датум избора у звање: 15. јун 2022.

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду – Факултет за образовање учитеља и васпитача

4. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Страхиња Степанов

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Српски језик и лингвистика

Датум избора у звање: 15. јун 2020.

Установа на којој је запослен: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Ненад (Станоје) Крцић
Датум и место рођења:	30. август 1989.
Наслов мастер рада:	Глаголска хипонимија у речницима синонима српског језика
Датум одбране мастер рада:	20. септембар 2016.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Српски језик

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Ненад Крцић, „Полемички стил Ђуре Даничића у *Рату за српски језик и правопис*”, у: *Година 1847: преломна тачка савремене српске културе*, зборник радова (ур. А. Милановић, Р. Драгићевић), Београд: Савез славистичких друштава Србије, 2018, 171–185.
2. Ненад Крцић, „Формални стил научне полемике (на примеру лингвистичких часописа)”, у: *Настоящее и будуће стилистики*, зборник научних статей Международная научной конференции 13–14 мая 2019 года, Москва: Издательство Флинта, 2019, 360–365.
3. Ненад Крцић, „Полемички стил Данила Киша у *Часу анатомије*”, *Српски језик: студије српске и словенске*, XXVII/1, Београд, 2022, 399–416.
4. Ненад Крцић, „Дискурсна стилистика и фази стилистика у светлу савремених теоријских приступа”, у: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 51/1, ур. Д. Мршевић-Радовић, Београд, 2022, 131–143.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Језичко-стилске одлике критичко-полемичког дискурса у савременом српском језику (на материјалу филолошких текстова)

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет ове докторске дисертације јесу језичке и стилске одлике критичко-полемичког дискурса у савременом српском језику. Анализа је спроведена на материјалу филолошких текстова као што су лингвистичке критике, расправе и полемике објављене од друге половине XX века – од 1950. до 2021. године – у српској научној периодици, те публицистици и дневној штампи. Како су конфонтација, неразумевање и неспоразум важни аспекти људске комуникације, којима, према неким мишљењима, није посвећена довољна пажња у истраживањима, основни циљ дисертације био је опис критичко-полемичког дискурса као врсте конфликтног дискурса у српском језику.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Основне (доказане) хипотезе истраживања дисертације јесу следеће:

- 1) доминантне (темељне) језичке одлике критичко-полемичког дискурса јесу негација и адверзативност, а његова важна језичко-стилска одлика јесте и дисфемизација;
- 2) полемика представља сложени жанр (секундарни метатекст);
- 3) критичко-полемички дискурс може се посматрати као фазични континуум на ком се протежу различити жанрови који се међусобно преклапају;
- 4) у критичко-полемичком дискурсу доминантна је емотивно-експресивна (оцењивачка, тј. вредносна) функција;
- 5) за критичко-полемички дискурс карактеристичан је тип свакодневне, а не формално-логичке аргументације;
- 6) у критичким и полемичким текстовима уобичајена је аутореференција одн. говор о себи;
- 7) академска куртоазија у критичким и полемичким текстовима представља припрему за изношење негативних оцена (техника „топло-хладно”);
- 8) типичне сложене стилске операције (фигуративни поступци) у овом типу дискурса јесу фигуре негације (посебно реторичка питања и облици ироније), те еуфемизми и дисфемизми.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Ненада Крцића има 630 страница и садржи 8 поглавља: 1. Увод (1–5), 2. Теоријско-методолошки оквир и термилошко-појмовни апарат (6–16), 3. Досадашња истраживања критичко-полемичког дискурса (17–120), 4. Микроструктурни аспект критичко-полемичког дискурса (121–370), 5. Типови аргументације у критичко-полемичком дискурсу (371–455), 6. Прагматички аспект критичко-полемичког дискурса (456–490), 7. Макроструктурни аспект критичко-полемичког дискурса (491–574), 8. Закључак (575–605). Након закључних напомена следе *Извори* (606–620) и *Литература* (621–629). На крају дисертације налазе се *Биографија аутора* (630), *Изјава о ауторству*, *Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјава о коришћењу*.

У уводном поглављу дефинише се предмет истраживања, одређени су циљеви и задаци анализе. Основни задаци у истраживању јесу опис микроструктурног аспекта критичких и

полемичких текстова, затим опис типова аргументације, прагматичког аспекта, те макроструктурног аспекта овог типа дискурса: опис структуре текстова и одређених жанровских врста. Представљен је и корпус: чини га 175 текстова, који се начелно могу разврстати на 102 полемичка текста, 56 критичких (од чега 27 текстова представља иницијални текст полемике) и 17 расправа. У питању су текстови из репрезентативних научних часописа, с једне стране, те дневне и недељне штампе, с друге, а аутори текстова јесу бројни значајни лингвисти који су деловали у назначеном периоду. Доминантна тема већине полемика јесте *статус и назив књижевног језика*, одн. језичкополитичка тема, али у корпусу се налазе и текстови који се баве и питањима из разних других области (правописа, синтаксе, дијалектологије, лексикологије, лексикографије, историје језика итд.).

У другом поглављу представљен је теоријско-методолошки оквир дисертације и појмовно-терминолошки апарат. Глобални приступ начелно се одређује као – дискурсностилистички, при чему се полази од става пољског стилистичара С. Гајде о интегративној стилистици, који допушта истовремено проучавање стила и дискурса (и укључује појам дискурса у стилистичка проучавања), при чему разраничава појмове *стил* и *дискурс*. Напомиње се да се у раду користи аналитичка, дескриптивна и класификациона метода. Модел анализе представљен је на следећи начин: 1) у анализи микроплана полази се од комбинације системскограматичког, лингвостилистичког и општестилистичког приступа; 2) у анализи прагматичког плана полази се од анализе односа учесника у овом типу комуникације и ванјезичког контекста; 3) анализа макроплана заснива се на текстуалнолингвистичком и текстуалностилистичком приступу; 4) анализа и класификација жанрова заснива се на фазистилистичком приступу.

У трећем поглављу дају се дефиниције појмова критике и полемике из речника и функционалностилистичке литературе, након чега су представљена разматрања критичко-полемичког дискурса у досадашњој литератури. У првом делу представљена су размишљања античких реторичара о дијалектици и реторици и њиховом односу према полемици, а затим и ставови А. Шопенхауера у оквиру његове еристичке дијалектике, која се бави питањем победе у спору (он издваја и 38 стратегија – механизма који могу стајати иза нечијих тврдњи или стратегија у расправи). Уочава се да је Аристотел полемику разликовао од дијалектике, сматрајући да полемика представља расправу у којој има злонамерних претеривања и која се води ради саме борбе. Слично томе, и Шопенхауер је имао веома негативан став према стратегијама. Како се закључује, оно што Шопенхауерова разматрања чини универзалним и савременим јесте усмереност на реципијента. У другом делу представљен је избор из савремене литературе, у првом реду стране: разматрања француске теоретичарке Фелман, истраживања конфликтног дискурса у англосаксонској литератури, те класификација полемичких размена М. Даскала с краја XX и почетка XXI века. Коначно, представљена су и истраживања аутора с ових простора, која су се показала неретко и најрелевантнијим за саму тему. Хрватски аутори у последњих пар деценија посветили су доста пажње проучавању критичко-полемичког дискурса: ту се разликују синтетичка испитивања К. Багића (из стилистичке перспективе) и појединачна испитивања других аутора (из перспективе анализе дискурса): Л. Бадурине, И. Прањковића, Н. Палашић, Н. Иванетић, И. М. Глигорића и др. У домаћој литератури писано је о жанру критике и полемике у више наврата и из различитих перспектива: књижевнотеоријске, стилистичке, журналистичке. У појединачним радовима анализирани су и Вуков, Даничићев и Кишов полемички стил (у чему се издвајају и истраживања самог кандидата), аргумент ауторитета у Стевановићевој *Граматници*, дискурсне одлике новинске полемике, а указано је и на домаће полемике деведесетих година XX века у контексту развоја србистичке славистике.

У четвртном поглављу анализиран је микроструктурни аспект критичко-полемичког дискурса, и то језичке и стилске доминанте овог дискурса на граматичком плану – конкретно, морфолошком и синтаксичком, затим на лексичко-семантичком, фразеолошком и фигуративном. На граматичком плану испитивана је компарација, форма излагања, употреба глаголских облика, полемичка употреба различитих реченичних конституената (илустрована на примеру одредбених реченичних конституената), затим употреба синтаксичке негације, унутарисказна адверзативност, полемичка употреба раставног напоредног односа (полемичка

дисјункција или полемичко *или*), интерогативност (посебно реторичка питања), ексclamативност, полемички услов, елиптични искази, парентезе и парцелација. На лексичко-семантичком плану разматрана је негативна квалификација исказана лексичком негацијом, те имплицитном негацијом или конотативном семантиком (у оквиру тога и експресивном квантификацијом и придевима изведеним од презимена опонента), затим лексика којом се именује реакција опонента, лексика којом се именује излагање опонента, лексика којом се означавају емоције, именовање опонента, реч-окидач (тригер), индивидуализми, колоквијална лексика, као и фигуративна употреба лексике, пре свега метафоричка. На фразеолошком плану разматрана је фразеолошка негација, фразеолошка дисквалификација и друге функције фразеологизама, фразеолошка транслокација, парафраза, полемичке максиме и др. На фигуративном плану разматране су разноврсне синтаксичке, семантичке и графичке фигуре у овом типу дискурса.

У петом поглављу анализирани су типови аргументације у критичко-полемичком дискурсу и на примерима представљени различити *ad rem* и *ad hominem* аргументи: аргумент квалитета, аргумент квантитета, аргумент ауторитета, аргумент нејасноће, аргумент неочекиваног утиска, аргумент ирелевантности, *tu quoque* аргумент, аргумент полемичког бумеранга, аргумент метаполемичке оцене итд.

Шесто поглавље представља осврт на неке прагматичке аспекте, и то пре свега на вањезички контекст критичко-полемичког дискурса. Закључци се већином изводе на основу метаполемичких напомена које полемичари остављају. Указује се на повод за писање критичког одн. полемичког текста, однос аутора у полемици, на друго полемичко обраћање, полемички дијалог, на упућеност аутора на читаоце, улогу уредништва у полемици, прагматичке ограде, неке облике полемичких размена, на ставове аутора о вредности научне полемике и, коначно, на одређене полемичке стратегије.

Седмо поглавље посвећено је макроструктурном аспекту, тј. структури, композицији критичког одн. полемичког текста, те неким жанровским реализацијама овог типа дискурса препознатим у корпусу. Овде се, између осталог, разматрају питања попут низања негације у тексту, међуисказне адверзативности, технике „топло-хладно” у изградњи текста, начина излагања, понављања, односа полемичког тригера и полемичке реакције, контраста и градиције у структури текста; указује се на различите облике композиције текста, анализирају се јаке позиције текста (наслов, уводни и закључни сегменти) и, на крају, помињу се (и представљају кроз примере) неки типови критичких и полемичких жанрова.

У осмом поглављу представљају се закључне напомене.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Ненада Крцића представља прву опсежнију студију посвећену критичко-полемичком дискурсу (на материјалу филолошких текстова) у савременом српском језику.

Кандидат детаљно представља досадашња истраживања, полазећи од античких реторичара и филозофа до савремених погледа на критику и полемику, прво страних, а затим и домаћих истраживача.

На почетку анализе аутор разматра морфолошки, а затим и синтаксички аспект овог типа дискурса. Анализирајући компарацију у критичко-полемичком дискурсу, Н. Крцић закључује, између осталог, да се овај тип дискурса може сврстати у оцењивачки тип дискурса, што се види и преко употребе негације, негативне квалификације (дисфемизама) итд., при чему се, у грађи, очекивано, чешће јављају негативне него позитивне оцене.

На плану форме излагања, кандидат у грађи налази 1. л. јд. и мн., 3. л. јд. (и мн.), 2. л. мн., а примећује и особене транспозиције лица. Фамилијаризацијом се каткад, како аутор примећује, наглашава критички однос и иронична дистанца према опонентима, што може прећи и у дисфемизацију. Разлика у степену личног тона може се пратити између првог и другог текста истог аутора у полемици, а разлог тој несразмери, према аутору, прагматичке је

природе: први текст (критички) једносмеран је (аутор→други аутор) и монолошки (усмерен само на текст опонента), а други текст (полемички) двосмеран је: аутор↔опонент и дијалогски (писан након одговора опонента). То би могло да имплицира – наводи кандидат – да полемички текст начелно може бити личнији и експресивнији од критичког, одн. иницијалног текста полемике. Притом, употреба 2. л. мн. (*Ви*-форме), за разлику од 3. лица (које је, пре свега, носилац референцијалне функције у овим текстоима) или 1. лица једнине (као носиоца, пре свега, експресивне функције), може имати и апелативну (конативну) функцију. На тај начин и приговори и побијање ставова упућују се директно опоненту. Примере директног обраћања у критичко-полемичком дискурсу аутор тумачи као својеврсно апострофирање опонента којим се обично закључак директније поентира. Такође, како се наводи, обраћање подразумева и прелазак са индиректног говора у директни, а транспозиција лица сигнализира и промену тона: из говора о некоме прелази се на говор са неким (или некоме), тј. ствара се у полемици утисак преласка на разговорни језик. Стога, таква транспозиција овде – закључује се – има и функцију стилске транслокације (у писани полемички дискурс смешта се разговорни).

За критичко-полемички дискурс карактеристична је употреба, пре свега, неутралних личних глаголских облика, као што су презент и перфекат, ређе футур I. Изузетак на плану употребе глаголских времена представља употреба аориста (или имперфекта) у текстовима Р. Маројевића и М. Ковачевића (готово по правилу у публицистичком стилу), чиме се у текст уноси експресивност. Потенцијалом се, између осталог, може ублажити неслагање, тј. јавља се као средство еуфемизације, а императив у овом корпусу има пре свега конативну, убеђивачку функцију.

Кандидат, такође, илуструје полемичку употребу одредбених реченичних конституената у грађи – атрибута, атрибутива, апозиције, апозитива, адвербијала. Полемички конституенти, према аутору, представљају различитим функцијама исказане типове дисфемизације или негативне квалификације у синтаксичкој структури реченице. Истиче се да се исто може приметити и за остале конституенте.

Негација се показује доминантном одликом овог типа дискурса. За разлику од већине других језичких одлика, негација се – како напомиње аутор – јавља готово у сваком тексту из грађе. У грађи Н. Крцић, између осталог, издваја и емфатичку негацију која се постиже (а) гомилањем негација у реченици, (б) низањем негација, те (в) полемичком категоричком негацијом. Као једна од основних функција синтаксичке негације у овом типу дискурса истиче се порицање тврдње опонента, одрицање тачности, истинитости, а посебну групу чине примери којима се пориче оно што опонент тврди да је аутор рекао у свом тексту. Друга функција синтаксичке негације јесте порицање аргументације опонента. Такође, путем негације често се критикује поступак или методологија, терминологија, а негира се и вредност, одн. значај научног рада другог аутора. У критичко-полемичком дискурсу преко синтаксичке негације одричу се опоненту и друге особине: знање, научност, јасноћа, разумевање, критеријалност, доследност итд. Како се показује, полемичари углавном не мењају ставове у току полемике, остају при истом ставу без обзира на аргументе супротне стране. Негација се, стога, у другом полемичком обраћању користи, између осталог, како би се истакло да опонент стоји на истим позицијама као и пре размене полемичких текстова.

Адверзативност је, поред негације, једна од темељних одлика критичко-полемичког дискурса, што се нарочито огледа на синтаксичком плану. Преко адверзативних напоредних односа најјасније се уочава како се један аутор у ставовима опонира другом у критици и полемици. Сви наведени примери адверзативности у анализи, како наводи кандидат, обједињени су тиме што упућују на дисконтинуитет у дискурсу, прекид континуитета између две ситуације. Адверзативност на унутарисказном плану може каткад бити потпора и за контраст. На плану реченице адверзативност исказана везницима *а* и *али* често иде заједно са негацијом, у различитим формама на које Н. Крцић детаљно указује. У анализи се издвајају и градационе (диферентивне) конструкције, којима се изриче изразита неједнакост. Синтаксичком типу градације – закључује аутор позивајући се на М. Катнић-Бакаршић – мање је својствена експресивна и естетска функција, а више аргументативна и убеђивачка, због чега је он нарочито фреквантан у аргументативним текстовима. Адверзативни семантички однос у тексту, показује се, имплицитно може бити назначен и увођењем концесивних клауза.

Као важна и честа одлика овог типа дискурса јавља се и полемичка употреба раставног напоредног односа (што кандидат именује *полемичком дисјункцијом*, тј. као *полемичко или*). Ради се најчешће о дисјункцији између две дисквалификације (или је макар једна од алтернатива дисквалификација), тј. такав раставни однос има негативну конотацију и представља дискредитовање опонента.

Једна од кључних одлика овог типа дискурса јесте и – интерогативност. У критичко-полемичком дискурсу нису ретка питања којима се преиспитују речи или становиште другог аутора, којима се од опонента траже одређени одговори у вези са грађом или додатна објашњења, износе недоумице и сл. Реторичка питања представљају једну од типичних одлика критичко-полемичког дискурса, спадају међу најчесталија стилска средства у критичким и полемичким текстовима.

Поред употребе 1. лица јд., и екскламатиивност у научном тексту такође представља вид уплива више личног, експресивног тона. Екскламатиивност и интерогативност – као средства варијације интензитета – често здружено подижу тон дискурзије.

Услов у полемичком контексту, типично усмерен према ставу опонента, претпоставци о његовом ставу или последицама тог става, преко ког се или тврди да опонент није у праву (*ad rem*) или се опонент дискредитује (*ad hominem*) кандидат назива *полемичким условом*. Формално се јавља са кондиционалном клаузом у инверзији (најчешће се ради о реалном услову) типично у форми *ако X, (онда) не*. Њиме се имплицира супротстављена позиција полемичара – пресупозиција у кондиционалној клаузи у типичном случају јесте закључак, став или поступак опонента, а негација у надређеној клаузи представља негирање значаја, вредности, тачности или последице представљеног услова. Тако се, дакле, показује да су кључне одлике полемичког дискурса – супротстављеност позиција и негација – уткане у ову врсту услова.

Елиптични искази користе се у критичко-полемичком дискурсу пре свега када се жели поентирати или када се жели дати лични коментар, који најчешће представља неслагање с опонентом (или негативну квалификацију), а ретко – слагање. Каткад се у критичко-полемичком дискурсу у исказе интерполирају лични коментари аутора, што се назначавача и стилски антиципира и интерпункцијом.

У анализи се издваја и појава синтаксичке парцелације, најпре у функцији конкретизације, истицања моралне оцене, њоме се драматизује излагање, истиче оштра критика упућена опоненту итд.

Негација је једна од основних карактеристика критичко-полемичког дискурса, она му је инхерентна, а то се огледа на свим језичким нивоима. Сем синтаксичком негацијом, и лексички се могу негирати различити аспекти у тексту опонента, међу којима најчешће: тачност, истинитост, прецизност, знање, познавање чињеница, разумљивост, разумевање, обавештеност, итд. Лексичка негација јавља се и у примерима с префиксом *без-*: нпр. *бесмислица, беспослица, бешчашиће, безуспешан, беспомоћан, беспредметан*, и др., а ређи су примери негације с другим префиксима. У критичко-полемичком дискурсу негиране лексеме (и уопште негативне квалификације) често се могу јавити и у саставном односу, чиме се појачава негативна оцена упућена опоненту. Синонимске негативне квалификације се често јављају у саставним конструкцијама због емфазе, наглашавања особине. Такође, такве лексеме могу постати једна другој семантичка позиција за манифестовање одређеног значења; међу њима може постојати и узрочно-последична веза (*неразумевање и непознавање, непрецизно изражававање и неадекватни термини*) и сл.

Н. Крцић истиче да се за негативну квалификацију у овом дискурсу могу употребити и друге, формално афирмативне лексеме, те закључује да се о негаторском карактеру овог типа дискурса може говорити и на плану семантике – имплицитно исказане и/или конотативне. Имплицитну негацију показују лексеме које денотирају недостатак или негацију одређеног ентитета, тј. чији се денотат заснива на тзв. „минус” обележју и чије су речничке дефиниције најчешће формално изражене у негацији. Ту се издвајају лексеме попут *изоставити, пропуст, грешити, грешка, омашка, превид, површно, произвољан, паушално, промашај, заблуда, апсурд, сувишно, искривљено* и сл. Негативно конотиране лексеме у критичко-полемичком дискурсу не морају нужно имплицирати негацију. Тако се, на пример, као глаголске дисквалификације

јављају *срозати се, исфабриковати, извртати, блатити*; опоненту се приписују квалитације *арогантно, ароганција*. У грађи се могу наћи и веома оштре квалитације, лексеме изразите негативне експресивности попут *рогобатно, накарадно, ретроградно*, а оштре дисквалитације упућене опонентима честе су у текстовима Д. Петровића: *примитивна осионост, климава фонетика, недомисљена фонологија, терминологишки кошмар, лингвистички курирчић*. Експресивност се постиже и лексемама које долазе из домена колоквијалног или жаргонског. Дисфемистичка експресивност јавља се и у примерима попут *детињарија, штеточина, лупеж, једностран, шаблонски, брука, трагикомичност* итд. У грађи се јављају и примери описних придева изведених од презимена опонента, који по правилу имају погрдно значење (исп. *реметићевска дијалектологија, симићевска семиологија, маројевићевска бесмислица*). У неким примерима из грађе уочава се експресивна квантификација када се говори о количини нетачних тврдњи опонента, замерки, увреда и сл. (нпр. *туште и тма замерки, буљук неодрживих ставова, прашума цитата и фуснота, слапови увреда, ватромет неистина*).

У критичко-полемичком дискурсу честа је фигуративна употреба лексике, пре свега метафоричка. Таква употреба има, између осталог, и естетску функцију у тексту, јер се поруке које полемичар преноси представљају сликовито. Неретко таква употреба одражава и појмовну метафору која лежи у основи саме фигуративности. Извајају се примери метафоре који се тичу самог полемичког контекста (ПОЛЕМИКА ЈЕ БОРБА, ПОЛЕМИКА ЈЕ РАТ: ПОЛЕМИКА ЈЕ ЈЕЛО: ПОЛЕМИЧАР ЈЕ НАПАДАЧ (КРИТИКА ЈЕ НАПАД); ДРУГИ АУТОРИ СУ ЖРТВЕ ОПОНЕНТА; ПОЛЕМИЧКИ ОБРАЧУН ЈЕ ПЛИВАЊЕ У МУТНОЈ ВОДИ), који се тичу опонента (ГОВОР ОПОНЕНТА ЈЕ БУНЦАЊЕ, ОПОНЕНТ ЈЕ РАЗМАЖЕНО ДЕТЕ); ОПОНЕНТ ЈЕ ХИРУРГ; ОПОНЕНТ ЈЕ УЧИТЕЉ; ОПОНЕНТ ЈЕ СУДИЈА; ЗАПИТАНОСТ ОПОНЕНТА ЈЕ НАВАЉИВАЊЕ НА ОТВОРЕНА ВРАТА), садржине полемике (ГРЕШКА ЈЕ БИСЕР; РЕЧИ-ОКИДАЧИ СУ БИСЕРИ). Полемичари могу метафорично представити своје ставове, те ставове и аргументе опонента, количину грешака опонента. Неретко се метафора користи и у оквиру *ad hominem* аргументације, одн. преко метафоричке употребе лексике упућује се негативна квалитација опоненту. Занимљива је оцена аутора да се преко метафоричке употребе лексике у полемикама каткад научни морал представља као религиозни морал. Метафора је, како се показује, честа у текстовима П. Ивића, она ту може имати функцију дисквалитације, али каткад доприноси и сликовитости израза. У грађи се јављају и други примери фигуративне употребе, попут метонимије или ироничнометафоричке (енантиозичне) употребе лексике, мада знатно ређе.

Негација се јавља и на фразеолошком плану, преко одричне форме фразеологизама, а негативна квалитација често се у критичко-полемичком дискурсу постиже и путем експресивне фразеолошке семантике. Аутори преко употребљених фразеологизама критикују методе, аргументе, недоследност и компетентност опонента, спочитавају расправу око небитних појединости, неоправдану критику, па и лажне оптужбе или превару. Сем дисквалитације, фразеологизми могу имати и друге функције у критичко-полемичком дискурсу, као што су постизање сликовитости, поентирање или колоквијализација. Како закључује Н. Крчић, чак и кад се њима превасходно жели постићи дисквалитација опонента или поентирање и сл., експресивност и сликовитост фразеологизама јесу оно што такав поступак чини и стилски ефицијентним. На крају аргументације или текста може се поентирати управо фразеологизмом; такође, полемичке максиме (попут латинских крилатица) могу имати и функцију стилских апликаата. Експресивност фразеолошких јединица употребљених у критичко-полемичком дискурсу може бити обележена и специфичношћу домена из којих те јединице долазе, а ти домени могу бити разнолики: спортски, научни (геометрија), уметнички (књижевни, позоришни), ратни, религијски итд. Кандидат закључује да се ту може говорити о фразеолошкој стилској транслокацији.

На фигуративном плану, поред реторичког питања, елипсе и парцелације, у анализи се издвајају и друге синтаксичке фигуре (метатаксе): полемички епитет, емфатички полиптотон, полемичка кумулација, амплификација (у оквиру ње и асиндет и полисиндет). Доминантна карактеристика ових фигура јесте – експанзија. Полемичким типовима фигуративности се пре свега, у полемичком контексту истиче негативан став према опоненту или његовом раду.

Поред метафоре, у грађи се јављају и друге семантичке фигуре (метасеме), као што су – како их Н. Крцић именује – фигуре аналогије (поређење, аналогија, алегорија), фигуре хармоничног противуречја (контраст, оксиморон, парадокс), фигуре негације (иронија и њене подврсте: сарказам, дијасирам, харијентизам, астеизам; претериција), фигуре „суспензије и промоције” (еуфемизам, литота, дисфемизам, алузија, хипербола, градација), „лудичке” фигуре (каламбур, парафраза, антономазија). Поређења су ређа и углавном типизирана, што значи да је право фигуративно поређење ретко, што се разликује од поређења у књижевној полемици.

Како се показује, контрастне структуре су честе и типичне у критичко-полемичком дискурсу. Оне одражавају начелну супротстављеност међу ауторима. Контраст се у грађи често потцртава преко адверзативности на синтаксичком плану, а каткад се експлицитније исказује портретирањем у опозицији, што се назива и *полемичком паралелом*. Удруживање фигура негације и фигура хармоничног противуречја на фигуративном, слично као и преплитање негације и адверзативности на синтаксичко-семантичком (чисто језичком) плану, сигнализира изразито полемички карактер текста.

Иронијом се указује на негативне стране текста опонента, нпр. да је материјал је обрађен лоше, да опонент не интерпретира туђе речи тачно и сл.; нарочито се уочава иронична дистанца аутора према опоненту. Каткад се иронија приближава сарказму, постаје јеткија, и користи се исмевањем, а ироничну конотацију често прати и шаљива. Није реткост да се иронија истакне графостилистички – наводницима или полунаводницима, при чему се неки примери могу третирати и као тзв. енантиоза, употреба речи у супротном значењу (на пример, „научни” значи ’ненаучни’, „знање” имплицира ’незнање’, „разумевање” означава ’неразумевање’, „компетентно” подразумева ’некомпетентно’). У критичко-полемичком дискурсу аутор, даље, може иронично похвалити опонента (кроз харијентизам) или привидно (иронично) кудити себе или друге ауторе, обично оне који се не слажу с опонентом у нечему (кроз астеизам).

Преко сарказма се представља (не)обавештеност другог аутора, аналитички поступак опонента, проблеми опонента, подругљиво, дисфемистично, с подсмехом се говори о идејама, закључцима или решењима опонента, а среће се и ироничан подсмех методологији опонента. Кроз сарказам се, дакле, преиспитују резултати опонента, али и промена ставова опонента. У основи сарказма каткад се у критичко-полемичком дискурсу јавља алегорична слика, те он може обухватати и надреченични план.

Дијасирам представља подврсту ироније која се састоји у „понижењу надуване охолости”, а сврстава се у класичне полемичке фигуре. Преко њега се упућују примедбе за нескромност, неинвентивност, непрецизност, плагијаризам итд. Служећи се полемичким цитатом, аутори иронизирају суштину онога што опонент наводи, и то у облику мимезе и миметичког дијасирама (тј. миметичко-харијентичког дијасирама). Није необично да полемичари на одређене тврдње опонента одговоре са „немам коментар”, „нећу улазити у то”, „нећу се упуштати у то”, при чему експлицитно указивање на недостатак коментара (као и ћутање, неодговарање) ипак представља својеврстан коментар, макар имплицитан, што представља претерицију. Из прагматичке перспективе, одустајање од коментарисања у оваквом контексту кандидат тумачи као жељу аутора да се не упушта у даљу расправу о томе, да се не осврће подробније на поменуто, да неко питање остави по страни, или га само привидно не поставља питање итд. У фигури суспензије и промоције кандидат убраја, пре свега, еуфемизам и, с њим у вези – литоту (суспензивне фигуре), те дисфемизам, хиперболу, па и градацију (промотивне фигуре), док полемичка алузија стоји на прелазу између њих, те се – како се наводи – може сматрати суспензивно-промотивном. У грађи се преко метафоричког перифрастичког еуфемизма указује на недовољну информативност опонента, превид другог аутора, на неистинитост. Многи примери наведени за лексичку и синтаксичку негацију могу се, како наводи аутор, с фигуративног аспекта посматрати као литота. Оптужба која би могла да нашкоди угледу опонента не упућује се увек отворено, те се у том делу анализе издвајају примери еуфемистичких дисфемизама или полуеуфемизама. Дисфемизација је, према овом раду, појава типична за критичко-полемички дискурс. Како тумачи кандидат, између употребе дисфемизама и овог типа дискурса постоји однос једносмерне импликације: дисфемизација увек подразумева активирање овог типа дискурса, одн. конфликтног дискурса. Дисфемизација

се постиже различитим средствима, пејоративном и негативно конотираном лексиком, полемичким епитетима, антономазијом, метафором, реторичким питањем итд. Притом, употреба пејоратива у функцији дисфемизма може банализовати полемички дискурс, такве квалификације заостравају и подижу тон научне расправе, услед чега се реализација овог дискурса приближава другим типовима конфликтног дискурса на континууму, као што је свађа. Већина примера за дисфемизацију долази из полемика вођених деведесетих година и поводом језичкополитичких тема. То, дакле, имплицира да померање од језичких, чисто лингвистичких тема ка политичким темама може бити праћено и заостравањем тона, употребом лексике повишене конотације и учесталијом дисфемизацијом. Такође, дисфемизми у контексту полемике могу постати окидач (тригер), могу изазвати реакцију опонента; то су „јаке речи”.

У критичко-полемичком дискусу јавља се и хипербола, и то у форми типичној за свакодневну комуникацију. Као и иначе, и овде хипербола има емфатичку функцију: њоме се наглашава сопствени став, одн. нетачност става опонента. Притом, у већини случајева реч је о квантификативној хиперболи: истиче се количина проблематичних питања или количина противречности у раду опонента, количина примедба и сл.; рећи су примери квалитативне хиперболе.

Градација се реализује у различитим функцијама: у закључивању преко контраста, одн. бинарних опозиција, у полемичкој реакцији на замерку опонента, у поступном одбацивању тезе другог научника, у начину представљања односа опонента према другим ауторима итд. Ова фигура надилази оквире исказне структуре и обухвата надисказни, текстуални ниво. У том смислу, градуелна поступност излагања, карактеристична за научни дискурс, јавља се и у критичко-полемичком дискурсу. Такође, она се неретко и експлицитно исказује – нумерацијом.

Игра речи може, пре свега, бити ефицијентно стилско средство за критиковање опонента. Каламбур се заснива на употреби индивидуализама, парегменону, хомонимији, употреби релативних синонима, антропонимској творби речи, парономазији, графостилемској парентези и парономазији; каламбур се може наћи у основи полемичке антономазије (полемичког (пре)именовања: нпр. *Јован Павле (Други)* за *Павла Ивића*). Каламбур најчешће има дисфемистичку, а каткад и хумористичку функцију.

Парафраза као врста игре речи активира и лудичку језичку функцију и може имати особиту стилску функцију: дисфемизацијску и/или хумористичку. У грађи коју анализира кандидат она се остварује, пре свега, супституцијом (као у примерима *На Дрини екавица*, *Рат против српског језика и правописа* и сл.) и експанзијом. У критичко-полемичком дискурсу може се јавити и полемичка антономазија, замена личног имена заједничким именом, и то најпре када се говори о опоненту.

У критичким и полемичким текстовима јављају се и графостилеме (метаграфеме) с емфатичком функцијом. Аутор графостилистички може истаћи део исказа којим побија тезу опонента, важан закључак или оно што сматра кључним, велики (или највећи) пропуст другог аутора, негативну квалификацију итд.

Н. Крцић закључује да међу најчешће фигуративне поступке у овом корпусу иду фигуре негације попут реторичког питања, литоте (јер је негација доминантна у овом дискурсу) и различитих типова ироније, те веома честа и на различите начине уобличена дисфемизација (па и еуфемистичка). Такође, закључује се да су основне функције фигуративног изражавања у критичко-полемичком дискурсу, пре свега, персуазивна – у полемичком контексту у ком је један од учесника и (стручна) јавност основни циљ фигуре јесте убедити, уверити читаоце у исправност властитих схватања и неисправност схватања опонента, и дисфемистичка (за коју се може рећи и да је у служби прве) – којом се опонент жели дискредитовати. Остале функције, попут лудичке, хумористичке или, каткад, естетске, углавном су пратилачке овим два основним.

У раду се представљају, пре свега, типични, а затим и мање типични, облици полемичке аргументације. Облици полемичке аргументације, чак и у научној полемици, персуазивни су и ближи свакодневној аргументацији, него формално-логичкој, како би се очекивало Кандидат представља различите типове аргумената и поткрепљује их бројним примерима: *аргумент квалитета* тиче се тачности, истинитости тврдње; *аргументом квантитета* се жели нагласити

велики број примера који показује да други аутор није у праву, као потпора аргументу квалитета; *аргумент ауторитета* заснива се на „ауторитету става”, темељи се на позивању на научнике који су уважени и доказани стручњаци (најчешће се користи као закључни аргумент у поступку доказивања); *аргументом нејасноће* се указује на то да опонент није јасно представио идеје, да није јасно шта поручује (кандидат исправно примећује да постоји опасност од злоупотребе оваквог аргумента: читаоцима се оцена о нејасноћи често представља као објективна истина, те се може јавити и као подврста *ignoratio elenchi* аргументације); *аргументом знања* аутор указује на незнање или необавештеност опонента (*ad hominem*) – у раду се начелно разликују *аргумент елементарног знања* (са подаргументима: *аргумент школског знања* и *аргумент алфабета знања*) и *аргумент подразумеваног знања*. Аргументом подразумеваног знања се имплицира – *свако зна X, сем опонента* – што често не мора бити случај (*argumentum ad populum*); у анализи се издвајају и *аргументи неочекиваног утиска*: који показује изненађеност, зачуђеност, неочекиваност или неверицу једног аутора над ставовима другог; *аргументација ирелевантности* указује на то да опонент говори о стварима које нису релевантне за саму расправу, чиме се заобилази суштина расправе и сл.; *Tu quoque аргумент* представља тзв. ’позив на лицемерје’: став друге особе се побија тиме што се истиче да понашање те особе није у складу са тим ставом (или да је у прошлости тврдила супротно; врста је *ad hominem* аргумента); *аргументом полемичког бумеранга* аутор на неку примедбу опонента узвраћа истим или сличним речима, при чему то не мора увек бити и поводом исте теме (полемички бумеранг може се користити и као полемичка техника уопште, употребом полемичког цитата; кандидат указује и на поништавање (побијање) полемичког бумеранга); срећу се и *аргумент дискредитовања -измом*, *аргумент оригиналности*, *аргумент неинвентивности*, и сл.; *аргумент метаполемичке оцене* користи се када један аутор укаже у свом тексту на технике полемисања свог опонента и да метаполемичку оцену таквог начина полемисања, која је обично негативна (ту се може неретко уочити и метажанровска напомена: нпр. када се истиче да тон опонента не приличи жанру научне дискусије); можемо издвојити и *аргумент некоректног (тенденциозног) цитирања* (са више уочених подаргументата); *аргумент поуке* (подучавање, како наводи Н. Крцић, може у потпуности банализовати полемичку ситуацију и инфериоризирати опонента; отуда, ти су примери и дисфемистички, врста *ad hominem* аргумента); аутор издваја и увредљиви тип *ad hominem* аргумента којим се, на пример, опоненту спочитавају лични комплекси, терорисање српског језика, срамоћење лингвистике, „католичка” лингвистика, незнање, „придржавање скута” другим лингвистима, национализам, идеологија, примитивизам, задртост, надрипратиотизам итд., а већина примера долази из публицистичког (новинарског) поткорпуса и из полемика насталих деведесетих година, у којима је доминантна тема језичка политика); уочени подтипови *ad hominem* аргументације чија се илокуциона снага огледа у увредљивости јесу *аргумент непатриотизма*, *политичка аргументација*, *аргумент самопромоције опонента*, *аргумент аматеризма*, *аргумент плагијаризма*, *аргумент понашања*, *аргумент етикетања*, итд.; коначно, издваја се *аргумент ненаучности*, у коме аутор разликује, у првом реду, *аргумент ненаучног принципа* и *аргумент научне (не)компетенције*, који се каткад и преплићу. Кандидат издваја и велики број примера у којима се заједно јављају различити типови аргументата, а указује и на то како се различити типови аргументације могу преплитати у тексту.

У наредном поглављу аутор разматра прагматички аспект овог типа дискурса. Он уочава да је повод за писање полемичког текста, обично исказан на почетку текста, најчешће неслагање, одговор на критику, осећање обавезе, дужности, уклањање недоумица, забринутост, одговор на позив, жеља да се одређене ствари разјасне, начин на који је полемичар критикован, мишљење јавности. Притом, како напомиње Н. Крцић, аутор који је у офанзивној улози начином на који је написао текст може ставити другог аутора у такав положај да мора да одговори. Аутори каткад објашњавају и мотиве који стоје иза текста опонента, налазећи их, између осталог, у емоцијама опонента.

Кандидат даје осврт и на питање међусобног односа полемичара. С тим у вези, издваја се академска куртоазија, која подразумева похвалан говор о опоненту; она се често јавља у ауторовој грађи. Обично се јавља на самом почетку, у уводу текста, када се о другом аутору по први пут проговара, тј. када аутор „уводи” опонента у текст. Тада она заправо претходи

критиковању ставова опонента и служи као припрема за исказивање неслагања (што се назива и техником „топло-хладно“). У неким примерима може се пратити известан ироничан отклон, дистанца у односу на опонента, што показује однос антагонизма. Такође, и у примерима у којима се одриче улога опонента другом аутору види се и наглашени антагонизам међу полемичарима.

Како је већ речено, промена мишљења аутора у полемици по правилу се не дешава: обично аутор потврђује своје мишљење и у другом полемичком обраћању, дакле – након што се опонент већ огласио и изнео своје аргументе. Полемички дијалог отуда представља *псеудодијалог*, у ком полемичари имају селективни приступ, бирајући на шта ће одговорити.

У критичко-полемичком дискурсу често се користи стратегија упућености на читаоце, одн. подилажења читаоцима, која показује важност секундарног реципијента у овом прагматичком контексту. Опоненту се упућује индиректно критика тако што се истиче да читаоци неће стећи тачан суд, да ће бити обесхрабрани, да су збуњени или да их опонент потцеђује. Читаоцу се може доделити и улога примарног реципијента (искључивањем опонента као примарног реципијента). Ипак, с тим у вези Н. Крцић истиче да је улога јавности као секундарног реципијента више формална; како се текст пише пре свега због суда јавности, она је суштински примарни реципијент. У полемици се читаоцу приписује и улога судије, а у оквиру стратегије подилажења читаоцима јављају се и извињења, жалба или дељење савета; читалац се неретко поистовећује и са самим аутором, те такав вид критиковања опонента – посредно, преко онога што какав замишљени читалац види – аутор одређује као индиректни или еуфемистични.

Метаполемичке напомене показују важну улогу уредништва часописа или листа у полемици између два аутора: својим одлукама редакција може утицати како на ток полемике, садржај полемичког текста и окончавање полемике, тако и на формирање представе коју ће читаоци имати о учесницима и предмету расправе, јер оно прихвата или одбија да објави неки полемички текст, одлучује да прекине расправу или је поново покреће, аутору ускраћује реч и сл. Притом, може се и оградити од тона полемике.

Аутор указује и на „сељење” полемике: полемика отпочета у једном часопису каткад се наставља у другом и сл. Он тумачи и разлоге за необјављивање полемичких текстова, претпостављајући да је један од њих и жеља уредништва да избегне оштру полемичку реч или да неку расправу не започиње (или не распирује) у свом листу.

Сумирајући преглед улоге читаоца и уредништва у полемици, Н. Крцић закључује да у типичном облику полемичке размене постоје четири учесника, то су: офанзивни полемичар (полемичар 1), дефанзивни полемичар (полемичар 2; примарни реципијент), читаоци (одн. јавност; секундарни реципијент) и уредништво (рецензент научног часописа и редакција).

Аутор представља на примерима и бројне прагматичке ограде типичне за научни текст: *по мом/нашем мишљењу, чини ми се, додуше, истина, истини за вољу; ако нисмо превидели, колико нам је познато, колико могу да разумем* итд.

Кандидат указује и на неке облике полемичких размена из грађе као што су полемика „на расклапање” (термин Б. Брборића), полемичко преклапање, полемичка акрибија, посредна (индиректна) полемика, несиметрична полемика.

Истичу се у анализи и метаполемички коментари којима полемичари указују на вредност, одн. важност научне полемике: они сматрају да је потребна, да унапређује науку, те да се без полемике наука изолује. Такође, аутори каткад уочавају и важну улогу конкретних, појединачних критика или полемика, и далекосежност њиховог утицаја. О вредности полемике – закључује аутор позивајући се на П. Пипера – може се говорити само ако се остаје у оквиру науке, с обзиром на то да се за полемике српских лингвиста из деведесетих година каткад истиче да се само условно могу назвати научним.

Сем стратегије упућености на читаоце (подилажења читаоцима), Н. Крцић разликује и друге стратегије, као што су стратегија изградње поверења, суспензије скромности, одбране другог аутора, озбиљне оптужбе и пресупозиције победе у спору. Аутор напомиње да би за даља истраживања у овом смеру било занимљиво испитати прагматички аспект критичко-полемичког дискурса из перспективе теорије учтивости.

У седмом поглављу кандидат указије на различите појаве које показују сву сложеност текстуалне структуре у критичко-полемичком дискурсу. Између осталог, издвајају се вербативи типични за научни дискурс попут експликатива, егземплификатива или конклузива, али и оних који показују експресивно-емотивни слој текста, као што су коментари. Опримеравање се често среће у критичко-полемичком дискурсу као врста излагања. Егземплификација се тако може јавити као доказни поступак или након указивања на пропуст опонента. Аутор у полемици налази и примере сугестивне наративизације, у којима доминира експресивна језичка функција, када речи које полемичар користи делују животно, тј. када се дају описи каквих свакодневних ситуација или радњи. У новинским полемикама текст може попримити и личан, анегдотски карактер. Такође, подсећајући на Аристотелову реторичку стратегију у расправљању – експанзију доказног поступка, Н. Крцић показује различите примере адиције текста из корпуса (ту се издвајају и конектори попут *осим тога, такође, уосталом*, у тој улози се јављају и искази итд.).

У раду се истичу и различити облици понављања, чија је једна од основних функција, како се напомиње, остваривање кохезије. Није реткост да у полемичком тексту један аутор понавља сопствене речи из једног од претходних текстова из полемичке размене, углавном ради подсећања читалаца, затим ради доказивања да опонент није у праву или ради наглашавања (већ исказаног) става. Понављање речи каткад полемичар користи како би исправио опонента, тј. како би истакао да га опонент не цитира тачно. Није реткост да аутори у полемици понављају став, варирају своју тезу, преносе је из текста у текст, па чак и из полемике у полемику. Такође, показује се да се одређена тема може провлачити кроз различите полемике (различитих аутора), а као још један вид полемичке интертекстуалности издваја се анализирање или препричавање полемика које се о истом питању (скоро истовремено) воде. Н. Крцић уводи и појам *текстуално-стилског пресликавања* или *текстуалног паралелизма*, што се односи на појаву да полемичари, одговарајући на одређену примедбу или аргумент, копирају начин излагања (формално или садржински) који је опонент искористио том приликом. Кроз текстове који припадају истој полемици може се пратити и како се пресликавају одређени стилски поступци, тј. како се оба аутора користе истим стилским механизмом.

Полемика се – показује аутор – заснива на односу тригера и реакције. Тај се однос може настављати; опонент може узвратити контратригером, што ствара међутекстуални ланац, а полемику чини заостренијом. Тригер представља одређену реч или израз набијен негативном конотацијом, или представља негативну оцену која може на неки начин изазвати опонента.

Композиција текста може у критичко-полемичком дискурсу бити разнолика: градацијска, може се темељити на таксативном побијању (у вези са којим се издваја и цитатно-коментарски тип композиције), композиција може бити и линеарна итд.

Из грађе Н. Крцић издваја и јаке позиције текста, као што су наслови, уводни и закључни сегменти. Наслове дели према синтаксичком, стилистичком и информативном критеријуму, те разликује реченичне и нереченичне, експресивне и неекспресивне, информативне и неинформативне наслове, при чему се као типични у анализираном филолошком корпусу посебно истичу експресивни неинформативни.

Такође, аутор показује различите типове уводних и закључних сегмената: увод може служити контекстуализацији полемике, може отпочети *in medias res*, јавља се као дисфемистичка алузивна парабола, као одсуство коментара итд., док се закључак може реализовати као негативна синтеза (па чак и као оштра негативна критика), као поента, може се исказати неодређено, интерогативно, афирмативно, може представљати одустајање од полемике итд.

На крају се представљају и неки жанрови у којима се реализује критичко-полемички дискурс: то су у првом реду, критички приказ, критика у ужем смислу, али и критички осврт, затим самокритика или карикатура; научна расправа; те полемика. Полемика се, како Н. Крцић закључује, јавља као сложени жанр који се састоји од критичког текста и одговора на њега (који може бити полемичка реакција, али и расправа и сл.), а ту се још издвајају и епистоларна полемика, те интервју као део полемике. Коначно, критички и полемички текстови посматрају

се као метатекст: критика је примарни метатекст (критикује се нечији став, рад, резултати), док полемика представља секундарни метатекст (представља одговор на критику).

На основу свега реченог, може се закључити да су резултати кандидата у овој анализи разноврсни, богати, да осветљавају значајан домен који досад у функционаностилистичким испитивањима и испитивањима анализе дискурса нису била у србистици значајније осветљена. Дисертација и на терминолошко-појмовном плану открива иновативност: решења аутора попут *реч-окидач (тригер)*, *полемички услов*, *полемичка дисјункција*, *полемички бумеранг*, *текстуално-стилско пресликавање* и сл., као и особена класификација сложених стилских операција (стилских фигура), показују оригиналност приступа и изложених идеја.

Свакако, остају питања на која тек треба одговорити поводом, на пример, односа конфликтног дискурса и учтивости (с прагматичке стране), или класификације других жанровских врста у критичко-полемичком дискурсу, те очекујемо да кандидат у даљем раду (и можда, на додатној грађи) понуди и разраду овде изнесених идеја, поготово у правцу тек назначеног фазистилистичког приступа.

Могућности практичне примене резултата ове дисертације могу се огледати у, с једне стране, у томе што могу донекле унапредити теоријски аспект наставе српског језика као матерњег (конкретно, наставне јединица о жанровима као што су критика или расправа), а затим и језичку и говорну културу ученика – кроз обучавање полемичким, дискусионим вештинама и учењу о позитивним и негативним аспектима полемике (нпр. указивањем на то да *ad hominem* аргументе или дисфемизацију треба избегавати). С друге стране, практична примена резултата може се видети и у настави српског језика као страног, јер се полазници могу обучавати одређеним полемичким облицима комуникације на вишим нивоима управо преко упоознавања одређених језичких и стилских одлика издвојених у овом раду. Коначно, шире гледано, неки резултати потенцијално могу бити и добро полазиште за одређена социолошка или психолошка испитивања међуљудске интеракције и понашања људи у конфликтним ситуацијама.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „**Језичко-стилске одлике критичко-полемичког дискурса у савременом српском језику (на материјалу филолошких текстова)**“ аутора мср **Ненада Крцића**, констатовано је да утврђено подударане текста износи 6%.

Овај степен подударности последица је цитата и случајних поклапања, што је у складу са Чланом 9. *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „Језичко-стилске одлике критичко-полемичког дискурса у савременом српском језику (на материјалу филолошких текстова)“ кандидата мср Ненада Крцића оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под

насловом „Језичко-стилске одлике критичко-полемичког дискурса у савременом српском језику (на материјалу филолошких текстова)“, коју је урадио кандидат мр Ненад Крчић под менторством др Јелене Јовановић Симић и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Рајна Драгићевић
председник Комисије

2. _____
др Јован Чудомировић
члан Комисије

3. _____
др Бојана Милосављевић
члан Комисије

4. _____
др Страхиња Степанов
члан Комисије